

Література

1. Крижко В.В. Антологія аксіологічної парадигми освіти. Навч. посібник.-К.: Освіта України, 2005.-440с.
2. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психология высшей школы.- Минск,1993.-296с.
3. Педагогическая психология / Под ред.. Н.В. Ключевой.-М.,2003.-400с.
4. Кузьмина Н.В. Педагогическое мастерство учителя как фактор развития способностей учащихся // Вопросы психологии .- 1984.-№1.
5. Психология и педагогика. Учебное пособие / Под ред. А.А.Бодалева и др.- М.,2002.-585с.
6. Гура О.І. Педагогіка вищої школи: вступ до спеціальності.-К.,2005.-224с.

УДК 37(09)

Л.І. Прокопенко,
О.А. Біда

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ ІДЕЙ А.С. МАКАРЕНКА, В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО В ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ О.А. ЗАХАРЕНКА

Анотація. В статті розглядається розвиток продуктивних ідей А.С. Макаренка, В.О. Сухомлинського в творчій спадщині О.А. Захаренка.

Аннотация. В статье рассматривается развитие продуктивных идей А.С. Макаренка, В.О. Сухомлинского в творческом наследии О.А. Захаренка.

Annotation. Development of productive ideas of A.S Makarenka, V.O. Sukhomlinskogo in the creative legacy of O.A. Zakharenka is examined in the article.

Епіграфом цієї статті ми поставили слова Євгена Євтушенка з поеми „Казанський університет”: „Назад – чтобы с грядущим рядом встать! Назад – не означает на попятный. Безумное вперед толкает вспять, и вдаль бросает трезвый ход обратный”. Без глибинного знання не може бути життєдайного не лише майбутнього а й сучасного. Це розуміють і філософи, і політики, і вчені, і практики. Свого часу Павло Тичина філософські зазначив: „Ідея чиста як сніг”, і досягнення її залежить від людини й суспільства, які її реалізують, і того якими шляхами вони йдуть до її досягнення. Найемнішою галуззю буття, в якій реалізується ідея, є освіта в широкому розумінні слова.

З давніх-давен відома істина, що народу, який не має своєї школи, визначено не лише жити в економічних злиднях, але й зникнути як народу. Саме тому навколо проблеми освіти, її функцій, структурних інституцій, глобальних і конкретних ідей розгорталися філософські баталії в певні історичні періоди.

Україні поталанило на педагогів-філософів. Юнеско визначив одного з них, Антона Семеновича Макаренка, педагогом усіх часів і народів другого, Василя Олександровича Сухомлинського, педагога, який віддав серце дітям, визнають в світі педагогом-гуманістом другої половини 20-го століття, третього – Олександра Антоновича Захаренка, шанують як педагога, що вчив дітей бути добрими, поспішати робити добро людям. Що ж об'єднує цих лицарів педагогіки, гуманістів, освітян, які не лише розробляли теоретичні основи педагогіки людяності, а й у своїй практичній діяльності доводили актуальність, дієвість і результативність, формулювали оптимальні шляхи їх реалізації й досягнення. У всій своїй діяльності вони втілювали

новий тип педагога. В. Гюго відзначав, що нема нічого сильнішого, ніж ідея, час якої прийшов.

На нашу думку, першим об'єднуючим видатних педагогів є те, що вони розуміли Людину, як живу нитку, що несе в собі родову відмітину через віки, розуміли що і в маленькій за віком людині міститься велич людини, її історія та її майбутнє. А звідси й ті методологічні засади в едукації людини виокремлені педагогами: „чим більше поваги до людини, тим більше вимог до неї”, „коли вчитель бере за руку дитину, він бере її батька і матір за серце”, „школа повинна бути домом радості для дітей, закладом творчості для педагогів і місцем спокою для батьків”, „щоб стати справжнім вихователем дітей, треба віддати їм своє серце”, „навчитися посміхатися доброзичливо, радо, привабливо; спасибі природі, до ми такі всі різні; кожна людина – то загадкова єдність, чарівність і неповторність”.

Характерним для цих педагогів-філософів було те, що їх педагогіка, нова педагогіка „народжувалася не в муках кабінетного розуму, а в живих руках людей, у традиціях і реакціях реального колективу, в нових формах дружби і дисципліни”.

Згідно з теорією Геделя, вони змогли формулювати завдання й успішно їх вирішувати тому, що виходили за межі здатності. Підходили нетрадиційно, комплексно з усіх точок зору, з залученням усіх можливих і потрібних суб'єктів і засобів процесу впливу на формування особистості, будучи самі особистостями. В книзі „210 шкільних лінійок: Загальношкільні лінійки, проведені в сільській школі протягом 1998-2000р.” Олександр Антонович, як і його великі попередники, наголошував: „Найкращою рисою дитини, як і дорослої людини, я вважаю почуття відповідальності за свої вчинки, професійні чи службові обов'язки, доручену справу. Людина без такого почуття – тягар для суспільства” [1, 144], „Просніться, люди! Збережіть село, землю від людей песимістичного настрою, що втратили надію і совість. Прийде оновлення. Зацвітуть садки, оживуть струмки, посміхнуться діти, засяє радість, доля! Не чекайте лише! Йдіть до неї. Сумнівайтесь, діти, в слові вчителя, батьків, ваших наставників, просіть доказу, ставте безкінечні запитання „чому?”, „чому?”, „чому?”. Пам'ятай, друже: зміниться час, випрямиться на весь зріст Україна, а статус її громадян визначатиме освіта і кваліфікація: відсутні знання – ти вічний раб, посередині – наймит, і лише з добрими та відмінними знаннями можеш претендувати на господаря своєї долі і країни” [1, 259-262].

Для цих трьох класиків педагогіки притаманним була системність у роботі на „хапання” модних думок і проведення вдалих заходів. Кожен з них, виходячи з особливостей соціально-економічних умов, конкретних можливостей закладу, контингенту, кадрового складу формували педагогічно доцільну систему едукаційного процесу, чітко формулювали завдання кожному його учаснику на сьогодні, на завтра й надалі, дотримуючись трьохетапності життєдіяльності: ближньої, середньої й далекої перспективи, й результатом кожного етапу повинні бути радість і передчуття радості. За Антоном Семеновичем Макаренком можна з упевненістю повторити, що „порушена в своїй органічній цільності система – хвора система, ... пересаджування досвіду терпить невдачу”. Часто сьогоднішні освітяни говорять „пробував працювати за Макаренком”, застосував „метод вибуху”, „посадили троянди біля школи, як Захаренко”, „провели урок в урвищі, як Сухомлинський”, а результати ті ж, що й були – діти не почали мріяти, не з'явилося більше поваги до вчителів, без нагадування учні не поливають троянди. Не вдалість спроб, „надзвичайно небезпечна помилка” полягає у використанні елементів досвіду, а не продуктивних ідей, „виривання” яскравих дій з системи без врахування

конкретних умов і технологій, без педагогічної доцільності. Саме системний підхід, систематичність і педагогічна доцільність проведення заходів, визначення, продумуваність технологій єдності дій учасників едукативного процесу давало позитивні результати діяльності колективів, якими керували А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський, О.А. Захаренко. Саме тому їх педагогічний подвиг увійшов у скарбницю нашої культури. Вони змогли соціально і педагогічно занедбанам дітям не лише повернути щасливе дитинство, але й виховати їх активними учасниками сьогодення й будівниками майбутнього.

Досліджуючи ефективність реалізації О.А. Захаренком його ідей, технологій і технік, співставлення їх з аналогічними розробками філософів-педагогів Г. Сковороди, К. Ушинського, М. Пирогова, А. Макаренка, В. Сороки-Росинського, С. Русової, Я. Корчака, В. Сухомлинського, робимо висновок, що феномен Олександра Антоновича міг проявитися на ґрунті глибинного проникнення в продуктивні ідеї попередників, творчого опрацювання теоретичних розробок і педагогічно доцільному, а не кон'юктурному їх застосуванні. Чітко вимальовується система форм, методів, змісту у кожного з них і спільність ідей формування людини щасливої. Так, введення таких понять як „педагогіка конкретної дії”, „педагогіка трьох – вчителя, батька, учня”, „педагогіка родини – еліксир психічного і фізичного здоров'я дитини”, „педагогіка вічної естафети поколінь – першоджерело формування патріотичних почуттів”, „педагогіка доброти і щедрості людської душі”, „педагогіка творення своїми руками добра на землі”, „учитель виховує насамперед своїм прикладом, вчинками, знаннями”, „без усвідомлення поняття існування простої виконавської дисципліни працювати, жити, контактувати не можна”, „без творчого вчителя не може бути ні нової школи, ні нового суспільства ні вільної України”, „ідея має бути абсолютно конкретна, зрозуміла кожній людині, ідея, над якою працює все суспільство”, „звикайте робити справи з поглядом у майбутнє” і звичайно ж, „поспішайте зробити добро людям, поспішайте, поспішайте, поспішайте, щоб не припізнитися”, „поспішаймо робити добро. Духовне добро. Воно встократ цінніше від матеріального. Повторімося в наших вихованцях прекрасними рисами національної культури, патріотичним духом любові до свого народу, любові до вищої якості людини – творчості” стали афоризмами, життєвими кредо.

Було б помилкою вважати, що творчість А. Макаренка, В. Сухомлинського, О. Захаренка наше минуле, належить історії. Вони з їх продуктивними педагогічними ідеями, життєвим й освітянським досвідом залишаються нашими сучасниками, з якими можна й потрібно сьогодні радитися. Це наше минуле, наше сьогодні, наше майбутнє.

Література

1. Захаренко О., Захаренко С. 210 шкільних лінійок: Загальноосвітні лінійки, проведені в сільській школі протягом 1998-2000 років. – Сахнівка, 2000. – 295 с.
2. Развитие идей А.С. Макаренко в теории и методике воспитания. Под ред. В.М. Коротова. – М.: Педагогіка, 1989. – 320 с.
3. В.А. Сухомлинский о воспитании. Сост. С. Соловейчик. – М.: Полит. література, 1975. – 372 с.